

METSO- yhteistoimintaverkoston seuranta 2019

Susanna Anttila, Kaisu Aapala, Terhi Koskela & Marjatta
Hytönen

Suomen ympäristökeskus & Luonnonvarakeskus

2.6.2020

Sisällys

1 Johdanto.....	2
2 Päättyneiden verkostohankkeiden tulokset	3
2.1 Metsänomistajien luontoverkosto (2016–2019).....	3
Käytännön toteutus ja viestintä	3
Pysyvät toimintamallit	4
2.2 Kuusamon yksityismetsien luontohelmet tutuiksi (2016–2019).....	6
Käytännön toteutus ja viestintä	6
Pysyvät toimintamallit	7
3 Johtopäätöksiä, kehittämisideoita ja uudet yhteistoimintaverkostohankkeet	8
4. Viitteet	10

1 Johdanto

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman 2008–2025 (METSO-ohjelma) yhteistoimintaverkostoissa on tavoitteena turvata metsien monimuotoisuutta ja edistää maaseudun elinvoimaisuutta, elinkeinoja, virkistyskäyttöä tai muuta metsien monikäyttöä (Valtioneuvosto 2014; Primmer ja Keinonen 2006; Kuusela ym. 2014; Hytönen ym. 2017; www.metsonpolku.fi). Yhteistoimintaverkostot on yksi METSO-ohjelman toimenpiteistä. METSON kokeiluvaiheen verkostot (4 hanketta vuosina 2004–2006) mukaan lukien tähän mennessä on rahoitettu yhteensä 25 yhteistoimintaverkostohanketta (Anttila ym. 2018). Verkostohankkeita koordinoivat yleensä metsä-, ympäristö- tai maaseudun kehittämiseen keskittyvät organisaatiot, mutta hankkeet voivat toimia myös puhtaasti metsänomistajalähtöisesti. Ideana on lisätä yhteistyötä, muodostaa uusia kumppanuuksia ja kehittää käytännönläheisiä toimintatapoja metsien monimuotoisuuden turvaamiseksi. Hankkeissa pyritään luomaan pysyviä, paikallisia ja alueellisia toimintamalleja ja -tapoja, joita on mahdollista ottaa käyttöön myös muualla.

Vuonna 2019 oli käynnissä kaksi verkostohanketta, jotka molemmat päättyivät vuoden lopussa (Taulukko 1). Vuonna 2019 ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö rahoittivat näitä kahta hanketta yhteensä 59 000 eurolla.

Tässä seurantaraportissa vedetään yhteen päättyneiden verkostohankkeiden toimintaa ja tuloksia sekä vuodelta 2019 että koko hankekaudelta. Seuranta perustuu verkostohankkeiden ministeriöille toimittamiin loppuraportteihin.

Taulukko 1. Vuonna 2019 päättyneet METSO-yhteistoimintaverkostot

Verkoston nimi	Toteuttaja	Hankekausi
Metsänomistajien luontoverkosto	Länsi-Suomen Luontoarvoyhdistys Koppelo ry	2016–2019
Kuusamon yksityismetsien luontohelmet tutuiksi	Suomen metsäkeskus	2016–2019

2 Päätyneiden verkostohankkeiden tulokset

2.1 Metsänomistajien luontoverkosto (2016–2019)

Käytännön toteutus ja viestintä

Hankkeessa oli tavoitteena koota yhteen metsänomistajia, joiden metsänomistukseen ja metsätalouteen kuuluu omaehtoinen luontoarvojen tunnistaminen, säästäminen ja hoitaminen laajemmin kuin yleensä metsänhoidossa. Hanke tarjosi mukaan lähteneille metsänomistajille vertaistukea metsien luontoarvoihin liittyvissä asioissa ja järjesti yhteisiä retkeilyjä. Toinen keskeinen toimintamuoto olivat luontokartoitukset, joiden ansiosta verkostossa mukana olleet metsänomistajat saivat tietoa oman metsän luontoarvoista. Samalla tarjottiin neuvontaa luontoarvojen hoidossa ja turvaamisessa. Hankkeen luontokartoitus- ja retkeilytoiminta keskittyi Satakunnan alueelle.

Metsänomistajien luontoverkosto -hanketta hallinnoi ja toteutti Länsi-Suomen Luontoarvoyhdistys Koppelo ry. Alussa hanketta veti palkattu hanketyöntekijä ja vuodesta 2018 lähtien osa hankkeen toimenpiteistä toteutettiin ostopalveluna. Suomen metsäkeskuksen läntinen palvelualue osallistui yhteistyösopimuksella hankkeen retkeilyjen valmisteluun ja luontoarvoja säästävien metsätaloustoimenpiteiden suunnitteluun. Hankkeessa tehtiin paljon talkootyötä.

Koppelo ry järjesti hankkeen puitteissa kaikkiaan 14 verkostoretkeilyä. Retkien teemat vaihtelivat laajalti muun muassa riistan huomioimisesta metsien hoidossa metsien hyvinvointihyötyihin ja luonnonsuojeluun osana metsien sertifiointia. Hankkeen sähköpostiverkostossa on noin 170 henkilöä ja Facebook-verkostossa noin 260 henkilöä. Luontoverkostoon lähti mukaan metsänomistajia, metsäsijoittajia, luonnonsuojelijoita, matkailuyrittäjiä ja muita ryhmiä. Facebookin kautta verkostoon tuli mukaan metsänomistajia eri puolilta Suomea ja etenkin nuorempaa metsänomistajasukupolvea.

Koppelo ry kartoitti luontoarvoja ja toimitti luontotietoja verkostossa mukana oleville maanomistajille yhteensä noin 5 300 hehtaarin alalta. Hankkeen puitteissa avustettiin myös metsänomistajia ELY-keskukselta tai Suomen metsäkeskukselta tulleiden suojeluehdotusten arvioinnissa.

Keskeinen yhteistyötaho hankkeessa oli Suomen metsäkeskuksen läntinen palvelualue, joka muokkasi metsävaratietoa ja Metsään.fi -palvelun tietoja mukana olleiden metsänomistajien tavoitteiden tai toteutuneiden toimenpiteiden mukaisiksi. Näin pilotoitiin Metsään.fi-palvelun kehittämistä siten, että metsänomistajat voisivat jatkossa helpommin kirjata metsiin liittyvät tavoitteensa palveluun ja saada näin myös tavoitteidensa mukaisia toimenpide-ehdotuksia.

Hankkeen kokemusten pohjalta valmistui [Oman metsän luonnonhoito](#) -raportti (Hakila 2019), joka julkaistiin Metsonpolku.fi-sivustolla. Raportti on yleistajuinen esitys hankkeen teeman keskeisistä kysymyksistä kuten miksi metsänomistajat jättävät metsiään hakkaamatta, millaiset tekijät motivoivat heitä luontoarvojen suojeluun ja miten luontotiedon keruuta ja tallentamista olisi tarpeen kehittää. Raportissa pohdittiin myös millainen olisi hyvä luontopainotteisen metsänomistajan palveluympäristö sekä tuodaan esille keruutuotteisiin,

metsästys- ja luontoyrittäjyyteen sekä metsällisiin hyvinvointipalveluihin liittyviä metsänomistajan ansaintamahdollisuuksia.

Hankkeen luonteeseen ja tavoitteisiin ei kuulunut tavoitella suurta medianäkyvyyttä vaan aktivoida paikallisia metsänomistajia ja lisätä heidän tietoisuuttaan metsiensä luontoarvoista. Hankkeen pääasiallisina viestintäkanavina toimivat Koppelo ry:n nettisivut (<http://www.koppelory.fi/>), hankkeen ylläpitämä blogisivusto (<http://metsanomistajienluontoverkosto.blogspot.com/>) sekä suljettu Facebook-ryhmä, joka tiedotti hankkeen toiminnasta jäsenilleen säännöllisin väliajoin. Paikallismedioissa ilmestyi kaikkiaan kymmenkunta lehtijuttua. Paikallislehdissä myös tiedotettiin hankkeen retkistä ja tilaisuuksista. Viimeisenä toimintavuonna 2019 järjestettiin Porissa kaikille avoin loppuseminaari, jossa teemoina olivat muun muassa metsänomistajien oikeudet metsiinsä, metsäluonnonsuojelu metsänomistajan omalla päätöksellä tai METSO-rahoituksella sekä metsäsertifiointi (Nummi 2019).

Pysyvät toimintamallit

Hankkeen vetäjä Länsi-Suomen Luontoarvoyhdistys Koppelo ry jatkaa verkoston toimintaa ja metsäretkeilyjä vapaaehtoisvoimin hankkeen päättymisen jälkeen. Sosiaalisen median kautta on saavutettu metsänomistajia myös eri puolilta Suomea, vaikka pääosa verkoston jäsenistä on Koppelo ry:n toiminta-alueelta Länsi-Suomesta. Yhteydenpito metsänomistajien välillä on vaivatonta muun muassa Facebook-ryhmän välityksellä, eikä se vaadi merkittävää jatkorahoitusta tai hankeorganisaatiota.

Luontoarvojen kartoittaminen ja tietojen tallentaminen Metsään.fi-järjestelmään sen sijaan edellyttävät resursseja. Maastossa tehtävä luontoarvojen kartoitus, joka voi aktivoida maanomistajaa luontoarvojen vaalimiseen, on tärkeä kysymys metsien monimuotoisuuden edistämisen kannalta. Hankkeessa tarkasteltiin erilaisia keinoja laajentaa hankkeen mallin mukaista metsänomistajien yhteistoimintaa ja luontokartoituksia valtakunnalliseksi toimintamalliksi. Yhtenä vaihtoehtona nähtiin vesiensuojeluyhdistysten mallin mukainen luontotietoa keräävä yhdistys tai vastaava (Hakila ym. 2019).

Hankkeessa toteutettu metsänomistajien vertaisverkostotoiminnan malli on sovellettavissa muuallakin. Metsänomistajien luontoverkosto -hankkeen kokemusten mukaan varsin suuri osa yksityisistä metsänomistajista haluaa vaalia oman metsänsä luontoarvoja ja tehdä yhteistyötä metsä- ja ympäristöviranomaisten kanssa. Tämän tyyppinen metsänomistajien välinen paikallinen verkostoituminen edellyttää vähintään muutamia aktiivisia metsänomistajia sekä yhteydenpitotavan, kuten Facebook-ryhmän. Yhdistys, kuten tässä tapauksessa Koppelo ry, vahvistaa toiminnan jatkuvuutta, mutta ei ole välttämätön metsänomistajien väliselle verkostoitumiselle ja tietojen vaihdolle.

Onnistumiset	Haasteet / kehittämistarpeet
<ul style="list-style-type: none"> • Verkoston aktiiviset metsänomistajat, myös metsän taloudellista tuottoa korostavien ja nuorten metsänomistajien saaminen mukaan, kasvava Facebook-yhteisö • Vuorovaikutus metsänomistajien kesken • Tutustumiset toisten omistajien metsiin, metsänhoitosuunnitelmiin sekä metsien luontoarvotavoitteisiin • Luontotiedon tuottaminen hankkeeseen osallistuneille metsänomistajille • Määrälliset tavoitteet osallistujien ja inventoitavan pinta-alan suhteen täyttyivät • Syntyi käsitys yksityisten metsänomistajien omaehtoisen luontoarvojen vaalimisen merkityksestä ja omistajien valmiuksista oman metsän luontoarvojen huomioimiseen • Hankkeen puitteissa syntyi uusia luonnonsuojelualueita ja ympäristötukisopimuksia • Retkeilylle osallistuneiden suuri määrä • Näkyvyyttä sosiaalisen median ja lehtikirjoitusten kautta • Metsänomistajien vertaisverkostomalli, joka on sovellettavissa muillakin alueilla • Metsänomistajien identiteetin vahvistaminen monimuotoisuuden turvaajana • Koppelo ry jatkaa verkostotoimintaa 	<ul style="list-style-type: none"> • Metsänomistajien paikallinen verkostoituminen edellyttää aktiivisia käynnistäjiä ja toiminnan ylläpitäjiä • Metsänomistajien tavoittamiseen tarvitaan useita erilaisia keinoja - somekanavat eivät tavoita kaikkia • Luontotiedon keruu metsänomistajien vertaistoimintana vaatii resursseja ja jonkin verran myös erityisosaamista • Luontotiedon keruun ja tallennuksen kehittäminen • Mukaan lähteneiden metsänomistajien keskuudessa luontoarvojen huomioonottaminen oli yleensä hakkuista ja muista toimenpiteistä pidättäytymistä enemmän kuin aktiivista luonnonhoitoa • Verkkosivujen ja blogin pitämisen aktiivisuus vaihteli hankkeen aikana

2.2 Kuusamon yksityismetsien luontohelmet tutuiksi (2016–2019)

Käytännön toteutus ja viestintä

Hankkeen päätavoitteena oli sovittaa yhteen monimuotoisuuden turvaamista ja luontomatkailua yhteistyössä metsänomistajien, matkailuyrittäjien sekä metsä- ja ympäristöviranomaisten kanssa. Tätä tavoitetta toteutettiin edistämällä luontomatkailua Kuusamon alueen yksityismetsissä sekä lisäämällä METSO-ohjelman ja yksityismaiden luontokohteiden tunnettuutta. Toimintatapana oli suunnitella hankkeeseen mukaan lähtevien yksityisten metsänomistajien maille luontomatkailukäyttöön soveltuvia reittejä, joita luontomatkailuyrittäjät voivat käyttää tehtyään sopimuksen maanomistajan kanssa reitin käytöstä ja maksettavasta korvauksesta. Kuusamossa luontomatkailuyrityksillä on tarvetta reiteille, joiden käyttöpaine on vähäisempää kuin alueen tunnetuimmilla luontokohteilla.

Hankkeesta vastasi ja käytännön toimenpiteet toteutti Suomen metsäkeskus. Yhteistyötahoja olivat Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, Kuusamon yhteismetsä, Kuusamon metsänhoitoyhdistys, Ruka-Kuusamon matkailuyhdistys, Kainuun ammattiopisto – Kuusamon yksikön matkailulinja, Koillis-Suomen kehittämissyhtiö Naturpolis Oy, Metsähallituksen luontopalvelut ja joukko Kuusamon luontomatkailuyrityksiä.

Verkoston käynnistämiseksi Suomen metsäkeskus järjesti tiedotus- ja keskustelutilaisuuksia sekä erilaisia maastokäyntejä. Hankkeesta julkaistiin myös lehtijuttuja. Luontokohteita omistaviin metsänomistajiin ja luontomatkailuyrittäjiin oltiin yhteydessä sähköpostitse ja puhelimitse. Luontomatkailuyrityksille ja kohteiden metsänomistajille järjestettiin kuusi retkeä. Tämän lisäksi Suomen metsäkeskuksen hanketyöntekijä tapasi metsänomistajia tiloillaan. Hankkeen toimintaan lähti mukaan noin 20 luontomatkailuyrittäjää ja noin 30 aktiivista maanomistajaa. Metsäkeskukseen tuli enemmän reittisuunnittelupyynnöitä kuin mitä käytössä olleilla resursseilla pystyttiin toteuttamaan. Myös ELY-keskuksen vetämälle Pohjois-Pohjanmaan METSO-yhteistyöryhmälle järjestettiin kaksi retkeä hankkeen suunnitteleuille reiteille ja hanketta esiteltiin ryhmän kokouksessa.

Hankkeen viimeisenä toimintavuonna viimeisteltiin retkeilyreittien kuvauksia, tuotettiin kuvamateriaalia ja markkinoitiin luontomatkailuyrittäjille hankkeessa valmisteltua luontokohteen käyttösopimusta. Syksyllä 2019 Suomen metsäkeskus järjesti sidosryhmille ja luontomatkailuyrittäjille kaksipäiväisen päätösseminaarin ja -retkeilyn, johon osallistui 40 henkeä.

Kaikkiaan hankkeessa valmistui monipuoliset kuvaukset 14 luontomatkailuun soveltuvasta retkeilyreitistä. Sanallisten kuvausten lisäksi reiteistä tehtiin käyttäjäystävälliset kartat ja tuotettiin paljon kuvamateriaalia. Luontomatkailuyrittäjät saivat aineistot käyttöönsä muistitikulla. Maanomistajat edellyttivät, että valmisteltuja reittejä ei julkaista esimerkiksi internetissä. Syynä oli huoli omatoimisen retkeilyn mahdollisesti aiheuttamasta roskaamisesta ja muusta häiriöstä, jota vastuullisten matkailuyrittäjien vetämillä retkillä ei tapahdu.

Reitit kulkevat 26 yksityisen maanomistajan mailla ja niiden varrella esitellään yksityismaiden luontokohteita ja metsätaloutta. Reittien pituus vaihtelee alle kilometristä muutamien

kilometreihin, ja ne parantavat etenkin mahdollisuuksia retkien järjestämiseen kesäaikaan. Reittikuvauksissa on mukana myös yleiskuvaus metsätaloudesta ja metsien suojelusta Kuusamossa sekä metsätalouden merkityksestä Suomessa.

Yksi hankkeen tärkeä tulos oli yhteistyössä Tapio Oy:n kanssa tehty sopimusmalli luontokohteiden matkailukäytöstä yksityisten metsänomistajien ja luontomatkailuyrittäjien käyttöön. Hankkeen aikana tehtiin luontomatkailuyrittäjien ja maanomistajien välille neljä sopimusta reittien käytöstä ja maksettavista korvauksista. Sopimusten vähäinen määrä johtui siitä, että reittikuvauksien lopulliset versiot valmistuivat hankkeen loppupuolella, ja matkailuyrittäjät eivät ehtineet hankeaikana tutustua reitteihin. Matkailuyrittäjät arvioivat, että sopimuksia reittien käytöstä syntyy lisää vuoden 2020 aikana.

Hankkeella on nettisivut (<https://www.metsakeskus.fi/kuusamon-yksityismetsien-luontohelmet-tutuksi>). Hanke on saanut näkyvyyttä sekä paikallisessa että valtakunnallisessa mediassa. Hankeaikana hankkeesta valmistui 26 erilaista tiedotetta ja artikkelia eri medioissa. Eniten juttuja oli paikallismedioissa. Hanke välitti tietoa METSO-ohjelmasta yksityisille metsänomistajille, mikä johti myös suojelu- ja ympäristötukipäätöksiin. Retkeilyreittien varrelta välitettiin muutama kohde ELY-keskukselle yksityismaan suojelualueeksi, joista yhden suojelu toteutui yksityisenä suojelualueena ja toinen toteutuu mahdollisesti myöhemmin, sekä valmisteltiin kymmenkunta ympäristötukihakemusta maanomistajien aloitteesta.

Pysyvät toimintamallit

Hankkeen loppuraportin mukaan hankkeen toimintamalli on otettavissa käyttöön muuallakin, missä yksityismaiden luontokohteita on runsaasti tarjolla. Tärkeää on, että mukana on toimija, jolla on hyvä paikallistuntemus sekä hyvät tiedot potentiaalisista luontokohteista, metsänhoidosta, METSO-ohjelmasta ja sidosryhmistä. Pääsy metsävaratietoihin ja metsänomistajien yhteystietoihin on eduksi toimintamallin toteuttamisessa. Toimintamalli edellyttää osaamista maastotyöstä, retkeilyreiteistä, luontokohteista sekä asiakastyöstä. Keskeiset vaiheet mallissa ovat sopivia kohteita omistavien maanomistajien ja luontomatkailuyrittäjien saaminen mukaan, sopimusmallin markkinoiminen ja reittien valmistelu.

Hankkeen toimintamalli edistää yksityismaiden luontokohteiden kestävää hyödyntämistä sekä kesä- että talvimatkailukohteina. Yksi hankkeen tuloksista on valtakunnallisesti käytettävissä oleva sopimusmalli. Sopimuksella metsänomistaja ja luontomatkailuyrittäjä sopivat luontokohteen matkailukäytöstä. Sopimusmallissa ei rajoiteta metsänomistajan metsänhoitotoimia. Matkailuyrittäjä maksaa metsänomistajalle sovitun, kävijäkohtaisen korvauksen jälkikäteen kävijämäärän mukaan.

Onnistumiset	Haasteet / kehittämistarpeet
<ul style="list-style-type: none"> • Herätti kiinnostusta sekä maanomistajissa että luontomatkailuyrittäjissä • Yhteistyö metsänomistajien ja luontomatkailuyrittäjien kanssa lähti hyvin liikkeelle hankkeen aktiivisen toiminnan ansiosta • Metsätalouden ja luontomatkailun yhteensovittaminen yksityismailla • Sopimusmallin laatiminen ja ensimmäiset sopimukset retkeilyreittien käytöstä ohjattuun luontomatkailuun maanomistajan ja luontomatkailuyrittäjän välille • Sopimusmalli on herättänyt laajempaa kiinnostusta ja on otettavissa käyttöön muuallakin • Matkailuyrittäjät saivat reittien tiedot ja tietopaketin Suomen ja Kuusamon metsätaloudesta • Matkailuyrittäjät pitivät reittejä onnistuneina • Luontomatkailuyritysten ja matkailijoiden metsä- ja luontotietämys lisääntyivät • Runsaasti viestintää hankkeesta ja METSO-ohjelmasta • Hankkeen myötä toteutuneet ympäristötukikohteet ja yksityinen luonnonsuojelualue 	<ul style="list-style-type: none"> • Kaikkien kiinnostuneiden metsänomistajien mukaan ottaminen ei ollut mahdollista hankkeen puitteissa • Matkailuyrittäjien muut kiireet rajoittivat yhteistyötä • Reittien valmistuminen viivästyi ja kolmen reitin osalta se jäi kesken • Matkailuyrittäjät saivat valmiit reittikuvaukset vasta hankkeen loppupuolella eivätkä ehtineet tutustumaan reitteihin, minkä vuoksi sopimuksia metsänomistajien ja matkailuyrittäjien välille tehtiin hankkeen kuluessa vain muutamia • Toimintamalli edellyttää käytännössä hankerahoitusta • Hankkeessa todettiin myös tarve englanninkielisille reittikuvauksille • Sopimusmallin markkinointia ja laajempaa käyttöönottoa ei ehditty toteuttaa hankkeen puitteissa • Olisi hyvä selvittää muutaman vuoden päästä, paljonko sopimuksia reittien käytöstä on tehty ja miten paljon reittejä on käytetty

3 Johtopäätöksiä, kehittämisideoita ja uudet yhteistoimintaverkostohankkeet

METSO-yhteistoimintaverkostojen tavoite on edistää erilaisia monimuotoisuuden turvaamisen ja metsien kestävästä monikäytön näkökulmia ja rohkaista metsänomistajia sekä laajasti eri toimijoita toimimaan yhteistyössä. Päättäneet hankkeet olivat erilaisia toimintatavoiltaan ja tavoitteiltaan, mutta molemmissa oli keskeistä metsänomistajan rooli omassa metsässä tehtävien toimenpiteiden suhteen. Hankkeissa pyrittiin myös monipuolistamaan metsäomaisuuden taloudellisia hyödyntämismahdollisuuksia.

Yhteistoimintaverkostohankkeiden paikallisen vaikuttavuuden kannalta niin sanottu jalkatyö on aina ollut tärkeää. Molemmissa hankkeissa tehtiin paljon maastotyötä, kohdattiin metsänomistajia ja tehtiin heidän kanssaan yhteistyötä monin eri tavoin. Kuusamon yksityismetsien luontohelmet tutuiksi -hankkeessa maanomistajien ja sidosryhmien mukaan

saamisen eteen tehtiin paljon työtä ja siinä onnistuttiin. Metsänomistajien luontoverkosto - hankkeessa metsänomistajien retket toistensa talousmetsiin ja luontokartoitukset tuottivat paikallisesti paljon metsien luontoarvoihin liittyvää tietoa ja osaamista.

Hankkeiden luomat pysyvät tuotokset, kuten sopimusmalli ja julkaisu, edistävät hankkeiden tulosten hyödyntämistä jatkossa. Metsänomistajien luontoverkosto vahvisti Koppelo ry:n toimintaa, ja pitkällä tähtäimellä merkittävä vaikutus on myös metsänomistajien hankkeen kautta saamalla luontotiedolla. Metsänomistajien vertaisverkoston toimintamalli on otettavissa käyttöön muuallakin aktiivisten metsänomistajien toimesta. Hankkeen tuottamaan julkaisuun on koottu laajasti hankkeen aikana esiin nousseita näkökulmia, joita voidaan hyödyntää vastaavanlaisen toiminnan käynnistämisessä (Hakila 2019). Kuusamon yksityismetsien luontohelmet tutuiksi -hankkeen pysyviä tuotoksia ovat retkeilyreittien kuvaukset ja sopimusmalli luontomatkailuyritysten ja metsänomistajien käyttöön. Jos sopimuksia syntyy ja reittien käyttö osoittautuu taloudellisesti molempia osapuolia hyödyttäväksi, voi reittikuvausten päivittäminen tulla jossain vaiheessa ajankohtaiseksi. Voisiko päivittäminen tapahtua esimerkiksi maanomistajien ja luontopalveluyrittäjien yhteistyönä vai edellyttääkö se hankerahoitusta? Toimintamallin toteuttaminen samassa mittakaavassa jollekin toisella alueella edellyttäisi todennäköisesti hankerahoitusta, koska maanomistajien mukaan saaminen ja sopivien reittien valmistelu edellyttävät kohtalaisen työpanoksen, vaikka sopimusmalli onkin olemassa. Pienemmässä mittakaavassa reittisuunnittelua ja metsän käyttöoikeuden sopimista voisi tapahtua myös yhden luontomatkailuyrityksen ja yhden tai muutaman maanomistajan välillä.

Verkostohankkeet ovat käytännönläheisiä uusia avauksia metsäluonnon suojelun ja luonnonhoidon toimintatapojen monipuolistamisessa sekä maanomistajien ja muiden toimijoiden aktivoimisessa. Metsänomistajien luontoverkosto on ollut hyvä esimerkki hankkeesta, jossa metsänomistajia on saatu mukaan pohtimaan tavoitteitaan oman metsänsä osalta ja aktivoitumaan metsän erilaisten arvojen tunnistamisessa ja turvaamisessa. Luontotiedon kattavuus, saatavuus ja ajantasaisuus ovat keskeisiä edellytyksiä monimuotoisuuden turvaamisessa. On tärkeää, että kehitetään edelleen metsänomistajien mahdollisuuksia ja osaamista luontotiedon ja omien tavoitteiden kirjaamisessa Metsään.fi-palveluun.

Yhteistoimintaverkostojen haasteena on ollut varmistaa toiminnan jatkuvuus sekä tulosten käytön ja toimintamallien laajentaminen (Anttila ym. 2018). Jo hankkeen suunnitteluvaiheessa pitäisi alkaa rakentamaan laajempaan käyttöön soveltuvaa toimintamallia. Toiminnan jatkuvuus ja laajentuminen on mahdollista muun muassa sitä kautta, että jokin olemassa oleva toimija ottaa hankkeen kehittämän toimintamallin osaksi omaa toimintaansa tai että toimintamalli tuottaa ansaintamahdollisuuksia yritystoiminnalle. Vaikka toiminnan jatkuvuus jäisikin käytännössä epävarmaksi, yhteistoimintaverkostot voivat muokata metsänomistajien ja muiden alan toimijoiden asenteita ja näkemyksiä monimuotoisuuden turvaamisesta, ja siten vaikuttaa kauaskantoisesti. Tämä tavoite toteutui päättyneissä yhteistoimintaverkostohankkeissa.

Hankkeet ovat vieneet eteenpäin viestiä METSO-ohjelman suojelun ja luonnonhoidon vaihtoehtoista. Perinteisen viestinnän lisäksi sosiaalinen media tarjoaa helppoja kanavia tavoittaa potentiaalisesti laajoja yleisöjä nopeastikin. Metsänomistajien luontoverkosto -

hankkeen Facebook-sivulla on tavoitettu etenkin nuorempaa metsä- ja luontoasioista kiinnostunutta ikäpolvea. Yhteistoimintaverkostojen, METSO-ohjelman valtakunnallisten luonnonhoidon kehittämishankkeiden ja muiden monimuotoisuutta ja monipuolista metsätaloutta edistävien hankkeiden yhteistyöllä ja myös tulosten yhteisellä viestinnällä on mahdollista saavuttaa laajempi kuulijakunta sekä järjestää vetovoimaisia koulutustilaisuuksia ja retkeilyjä. Metsänomistajien luontoverkoston retkillä asiantuntijat ovat käyneet kertomassa METSO:n luonnonhoidon kehittämishankkeiden toiminnasta ja tuloksista.

Yhteistoimintaverkostojen tulosten ja toimintamallien käytön jatkoon kannalta on tärkeää, että tarpeelliset dokumentit ovat löydettävissä. Kattavimmin METSO-ohjelman hankkeiden sisällöstä ja tuloksista löytyy tietoa Metsonpolku.fi-sivustosta (<https://www.metsonpolku.fi/fi-FI/Tutkimus>). Myös Suomen metsäkeskuksen sivuilla on esillä METSO-hankkeissa tuotettuja ohjeita ja oppaita esimerkiksi Luonnonhoidon hankehaun tausta-aineistot -sivustolla (<https://www.metsakeskus.fi/tausta-aineistot>). Metsänomistajille suunnattuja oppaita on saatavissa myös Metsään.fi-palvelun kautta.

Vuoden 2020 keväällä käynnistyi kaksi uutta METSO-yhteistoimintaverkostohanketta. Varsinais-Suomen liiton asiantuntijaorganisaation Valonian vetämässä Monimuotoisuuskeskittymän luonnonhoitoverkosto – Hyyppäränharju -hankkeessa kehitetään vuorovaikutteinen toimintamalli tärkeän monimuotoisuuskeskittymän luonnonhoidon suunnitteluun ja toteutukseen. Hankkeessa valmistellaan alue-ekologinen hoitosuunnitelma sekä kehitetään luonnonhoidon ja kunnostustoiminnan yhteistoimintaa ja osaamista vuorovaikutteisesti metsänomistajien ja muiden sidosryhmien kanssa arvokkaalle Hyyppäränharjun alueelle, joka sijaitsee Salon Kiikalassa ja Somerolla. Suomen metsäkeskuksen vetämässä Osallistavaa suunnittelua METSO:n avulla -hankkeessa (OsuMa) kohdennetaan luonnonhoitoa paikkatietoaineistojen ja maanomistajilta saatujen tietojen avulla kahdella kokeilualueella, jotka sijaitsevat Mäntyharjulla ja Kuhmoisissa. Molemmat hankkeet toimivat vuosina 2020–2022. Uudet hankkeet vastaavat hyvin METSO-hankkeiden vaikuttavuusarvioinnin (Anttila ym. 2018) osoittamiin tarpeisiin kehittää eri toimijoiden välistä yhteistyötä luontoarvojen edistämiseksi ja metsänomistajien aktivoimisessa monimuotoisuuden turvaamiseen. METSO-toimintaohjelma jatkuu vuoteen 2025 asti.

4. Viitteet

Anttila, S., Koskela, T., Kuusela, S., Hänninen, H. & Löfström, I. 2018. METSO-ohjelman tutkimus- ja kehittämishankkeiden vaikuttavuus. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 40/2018. Luonnonvarakeskus, Helsinki. 64 s. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-326-614-8>

Hakila, R. 2019. Oman metsän luonnonhoito. Metsänomistajien luontoverkosto-hanke. Julkaisematon raportti. 37 s. Saatavissa: <https://www.metsonpolku.fi/download/noname/%7BBBD886374-58D2-48AB-BFF6-1A92EACEB591%7D/153293> (pdf)

Hytönen, M. 2017. Yhteistoimintaverkostojen yhteiskunnallisten vaikutusten seuranta. 2017. Julkaisussa: Koskela, T. (toim.) Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden

turvaaminen - Luken METSO- tutkimuksen 2013-2016 raportti. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 65/2017:30–34. http://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/540641/luke-luobio_65_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kuusela, S., Hytönen, M. & Rantala, M. 2014. METSO-yhteistoimintaverkostojen seuranta 2013. Metlan työraportteja 298:1–50. <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2014/mwp298.htm>

Nummi, T. 2019. Metsien luontoarvot puhuttavat metsänomistajia. Uutinen 22.11.2019 Metsonpolku.fi. [https://metsonpolku.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Uutiset_ja_tapahtumat/Metsien_luontoarvot_puhuttavat_metsanomi\(52854\)](https://metsonpolku.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Uutiset_ja_tapahtumat/Metsien_luontoarvot_puhuttavat_metsanomi(52854)) [viitattu 14.5.2020]

Primmer, E. & Keinonen, E. 2006. Yhteistoimintaverkostot – Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman kokeiluhanke. Suomen ympäristö 45:1–82. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/38768>

Valtioneuvosto 2014. Valtioneuvoston periaatepäätös Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman jatkamisesta 2014–2025. Valtioneuvosto. 18 s. Saatavissa: <http://www.ym.fi/download/noname/%7BE4BA4C28-3815-4E62-87B5-AF9226CF749C%7D/100323>